

Kainuun Puhelinosuuskunta (KPO)

TILINPÄÄTÖS JA TOIMINTAKERTOMUS

TILIKAUSI 1.1.2018 - 31.12.2018

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

Toimintakertomus.....	1
Tuloslaskelma	7
Tase	8
Tilinpäätöksen laadintaperiaatteet	10
Tuloslaskelman liitetiedot	12
Taseen liitetiedot	14
Tilinpäätöksen päiväys ja allekirjoitus	19
Tilintarkastajien tilinpäätösmerkintä	19
Kirjanpitokirjojen luettelo.....	20

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS

Konsernin rakenne

Kainuun Puhelinosuuskunta (KPO) on Kainuun Puhelinosuuskunta -konsernin emoyhtiö, jonka kotipaikka Kajaani. Konserniin kuuluu osuuskunnan 66 % omistama Kaisanet Oy –tytäryhtiö ja 100 % omistama Herman IT Oy -tytäryhtiö sekä Kaisanet Oy:n 100 % omistama tytäryhtiö Data-Enter Oy.

Yleinen toimintaympäristö

Vuonna 2018 maailman talous kasvoi lähes kaikilla alueilla ja Suomen talouskin pääsi vihdoin kasvuun mukaan. Yleinen hyvä talouskehitys on tuonut myös Kainuun ja Ylä-Savon ja liiketoimintaympäristöihin positiivista viettä. Myönteiset näkymät ovat lisänneet kuluttajien ja yritysten uskoa tulevaisuuteen. Myönteisestä kehityksestä huolimatta varsinkin Kainuun kehitysnäkymät ovat muuta maata heikompia. Kainuun ja Ylä-Savon väestö myös vähenee ja sitä kautta heikentää paikallista kulutuskysyntää.

Tieto- ja viestintäteknologia-alan (ICT) volyymikehitys on noudattanut yleisen talouskehityksen trendiä. Pitkäaikaisen taantumun jälkeen alan liikevaihto on kääntynyt lievään kasvuun. Vaikka tietoliikennesektorin palvelujen käyttö edelleen lisääntyy, niin hintaeroosio syö osan euromääräisestä kasvusta. IT-sektorin palvelujen myynnin volyymi on jatkanut vakaata kasvuaan. Perinteisten asiakaskohtaisten ratkaisujen osuus vähenee ja käyttö on siirtymässä globaaleihin pilvipalveluihin. ICT-alan konsolidaatio ja keskittyminen yhä suurempiin liiketoiminta- ja tuotantoyksiköihin jatkui edelleen.

Valtakunnallinen Laajakaista kaikille 2015 –hanketta on jatkettu hiukan päivitettyinä vuoteen 2019 saakka. Tytäryhtiö Kaisanet Oy:n rakentaminen jatkui myös Kainuun ja Ylä-Savon alueella sekä Pohjois-Karjalassa, mutta huippuvuotia alemmalla tasolla. Valokuituyhteyksien rakentaminen on ollut Kaisanetin merkittävin investointikohde viime vuosina.

KPO on Finnet-liitto ry:n jäsen. Finnet-liitto ry on keskittynyt kokonaan jäsenyhtiöiden edunvalvontatyöhön, joka kattaa erityisesti kiinteitä verkkoja ja kuituverkkoja koskevan lainsäädännön seurannan ja siihen vaikuttamisen.

Osuuskunnan toimintamalli

Vuonna 2018 juhlittiin Kainuun Puhelinosuuskunnan ja sen edeltäjien 120-vuotista taivalta. Vuodesta 1898 lähtien puhelinyhteyksiä toimittaneesta yhtiöstä on reilun vuosisadan aikana kehittynyt osuuskunta, joka KPO-konsernina tarjoaa monipuolisia tieto- ja viestintäpalveluja.

Osuuskunnan tarkoituksena on tukea jäsentensä taloudenpitoa ja elinkeinoa tuottamalla jäsenilleen palveluja ja etuja joko itse tai omistamiensa yritysten kanssa. Tytäryhtiöidensä kautta KPO-konserni tarjoaa, välittää ja tuottaa tieto- ja viestintäalan palveluita pääasiassa Kainuun ja Ylä-Savon alueella.

KPO-konserni on organisoitunut liiketoiminnallisesti siten, että perinteiset alueelliset tieto- ja viestintäpalvelut siirtyivät tytäryhtiö Kaisanet Oy:n hoidettaviksi vuoden 2011 alusta. Tytäryhtiö Herman IT Oy:n tuottaa palveluja Kainuussa ja sen markkina-alueena on koko maa.

Kaisanet Oy käynnisti vuonna 2017 osuuskuntien jäsenille suunnatun etuohjelman, jonka myötä osuuskunnan jäsenyydestä saatavat edut kasvoivat merkittävästi. Etuohjelman mukaisesti jäsenet saavat 4 % alennuksen yleisimmistä Kaisanetin kuukausilaskutettavista peruspalveluista. Vuonna 2018 Kaisanetin etuohjelman alennukset olivat noin 73.000 euroa.

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS

Osuuskunnan toimintamalli (jatkuu)

Emoyhtiö hallinnoi, valvoo ja rahoittaa konsernin yhtiöiden liiketoimintaa. Valvonta hoidetaan tulostavoitteiden ja muiden strategisten tavoitteiden seurannan avulla. Tavoitteena on tytäryhtiöiden toimintaedellytysten turvaaminen pitkällä aikajänteellä. Konserniyhtiöillä on päävastuu strategian- ja suunnittelusta ja toteutuksesta.

Konsernin talous- ja hallintopalvelutoiminta hoidetaan keskitetysti emoyhtiön KPO:n toimesta. Näin toimien emoyhtiö pystyy tukemaan ja valvomaan konserniyhtiöiden toimintaa sekä mahdollistaa yhtiöiden keskittymisen omaan liiketoimintaansa. Myös omaisuuden ja varallisuuden hoito liiketoiminnallisin perustein on edelleen keskeistä osuuskunnan toiminnassa.

KPO on edelleen vahva vaikuttaja Kainuun alueen elinkeinostrategian ja aluetalouden kehittäjänä. Pitkjänteinen alueen tietoverkkojen sekä tuotantokoneistojen rakennuttaminen ja kehittäminen on keskeinen perusta sekä liiketoiminnan kehittämisessä että myös aluekehityksessä. KPO:n yhteistyö Kainuussa toimivien oppilaitosten ja yliopistojen kanssa luo mahdollisuuksia tulevaisuuden toimintaedellytyksille.

Osuuskunnan hallinto

Kainuun Puhelinosuuskunnassa oli vuoden 2018 lopussa 15.397 (ed.v. 15.381) osuutta, joilla kaikilla on samanlaiset oikeudet. Osuuksien määrä kasvoi tilikauden aikana 17 (25) osuudella. Jäseniä osuuskunnassa on noin 12.000.

Osuuskunta on hankkinut vuoden 2018 aikana 124 (135) kappaletta omia osuuksiaan. Osuudet on hankittu nimellisarvolla 33,64 euroa/osuus. Osuuskunnan hallussa olevien osuuksien tiedot:

- hallussa olevien osuuksien määrä 651 kpl
- osuismaksujen yhteismäärä 21.899,64 euroa
- osuuksien hankintameno 21.899,64 euroa

Osuuskunnan varsinainen kokous pidettiin 24. toukokuuta 2018. Kokouksessa käsiteltiin varsinaiselle osuuskunnan kokoukselle kuuluvat asiat, mukaan lukien hallituksen jäsenten valinnat. Timo Leppänen valittiin uudelleen ja Marja Karjalaisen tilalle valittiin pankinjohtaja Hanna Wallenberg, molemmat kolmen vuoden toimikaudelle 1.1.2019 - 31.12.2021.

Hallituksen kokoonpano on vuonna 2018 ollut:

- toimitusjohtaja Timo Leppänen, puheenjohtaja
- toimitusjohtaja Reino Huusko, varapuheenjohtaja
- kauppaneuvos Esko Hakala, jäsen
- yrittäjä Martti Huusko, jäsen
- viestintäneuvos Marja Karjalainen, jäsen, viimeinen toimikausi päättyi 31.12.2018

Toimitusjohtajana on toiminut Hannu Korolainen. Osuuskunnan tilintarkastajana on toiminut KHT-tilintarkastusyhteisö Ernst & Young Oy, vastuullisena tilintarkastajana KHT Elina Laitinen.

Tytäryhtiö Kaisanet Oy:n liiketoiminta

Liiketoimintatavoitteiden saavuttamisessa onnistuttiin kohtuullisen hyvin. Laajakaista on edelleen merkittävä liiketoiminta-alue ja sen liittymämäärä kasvoi hiukan edellisvuodesta. Myös kaapeli-tv-toiminta jatkoi kasvuaan. Kuluttaja- ja yritysasiakasliittymien kokonaisvolyymi oli vuoden lopussa noin 50.000 liittymää. Verkkoliiketoiminnassa yhtiön omistaman verkkoyhteyksien vuokraus mm. mobiilioperaattoreiden tarpeisiin merkittävä osa yhtiön liiketoimintaa.

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS**Tytäryhtiö Kaisanet Oy:n liiketoiminta (jatkuu)**

Kuluttajaliiketoiminnassa laajakaistaliittymien tuoteuudistus otettiin vastaan asiakkaiden puolelta hyvin. Kaisanet verkkokaupan kehittämistä jatkettiin saatujen asiakaskokemusten perusteella. Digitalisaation eteneminen kiihdytti erityisesti yritysliiketoiminnan kauppaa.

Kaisanet Oy osti elokuussa 2018 varkautelaisen IT-talo Data-Enter Oy:n koko osakekannan tavoitteena vahvistaa Kaisanetin asemaa ICT-palvelujen markkinoilla. Data-Enter Oy:n liikevaihto on noin 6,0 M€ ja yhtiössä työskentelee noin 20 henkilöä.

Kaisanet Oy:n vuoden 2018 liikevaihto oli 20,0 milj. euroa (ed.v. 19,9 milj.€) ja tilikauden kulut 18,6 milj. euroa (18,9 milj.€). Yhtiön liiketulos oli noin 1,3 milj. euroa (1,0 milj.€). Rahoitustuotto- ja kuluja kertyi -0,05 milj. euroa (-0,1 milj.€). Poistoeron lisäystä kirjattiin tilikaudella noin 1,2 milj. euroa (0,9 milj.€). Tilikauden tulos oli 82 049,38 euroa (21 278,40 €) voitollinen.

Rahoitustilanne oli hyvä koko tilikauden ajan. Yhtiön likvidit varat olivat 1,9 milj. euroa, joista 0,8 milj. euroa on sijoitettu korko- ja osakerahastoihin. Lainoja lyhennettiin vuoden aikana 1,0 milj. eurolla. Lainat rahoituslaitoksilta olivat tilikauden lopussa yhteensä 7,0 milj. euroa (8,0 milj.€).

Kaisanet Oy:n investoinnit aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin olivat noin 5,9 milj. euroa (2,4 milj.€). Käyttöomaisuusinvestoinnit kohdistuivat pääosin alue- ja runkoverkon rakentamiseen Kainuussa, Ylä-Savossa sekä Pohjois-Karjalassa. Lisäksi laajennettiin ja uusittiin tietoliikenteen ja tietotekniikan palvelualueita. Osakesijoituksia tehtiin noin 2,5 milj. euroa, jotka kohdistuivat pääosin tytäryhtiö Data-Enter OY:n osakekannan hankintaan.

Yhtiön palveluksessa oli tilikaudella keskimäärin 89 (89) henkilöä. Henkilöstön määrä pysyi edellisen vuoden tasolla. Toimitusjohtajana on toiminut Mikko Kurtti.

Kaisanetin Laajakaista-2015 -hankkeen kuituverkkoinvestoinnit lisäsivät voimakkaassa rakennusvaiheessa 2011-2015 yhtiön liiketoimintariskiä. Vaikka tukihanke jatkuu vuoteen 2019 saakka ja myös muita kuituverkkokohteita edelleen rakennetaan, on merkittävimmät verkkoinvestoinnit jo tehty ja riskitaso samalla alentunut.

TV-liiketoimintaan kohdistuu edelleen kustannuspaineita tekijänoikeusjärjestöjen vaatimien tekijänoikeusmaksujen johdosta. Väestön ikääntyminen ja poismuutto heikentävät etenkin kuluttajapalveluiden volyymeja. Ammattitaitoisen työvoiman saanti tulee olemaan useille alueen yrityksille merkittävä haaste lähitulevaisuudessa.

Liiketoiminnan volyymin merkittävä supistuminen aiheuttaisi haasteen yhtiön kustannusrakenteen sopeuttamiselle ja toiminnan kehittämiseksi.

Kuluttajien ja yritysten laajakaistapalveluiden osalta on odotettavissa kilpailun kiristymistä 5G-yhteyksien markkinoille tulon johdosta. Kaisanet kilpailee laadulla ja yhteyksien nopeudella ja jatkaa merkittäviä investointeja kuituverkkoihin ja muihin huippunopeisiin verkkoyhteyksiin, kuten kaapellilaajakaistaan.

Kaisanet Oy:n liikevaihdon ennustetaan pysyvän vuoden 2018 tasolla ja kulujen hiukan kasvavan vuoden 2018 tasosta. Liiketuloksen odotetaan laskevan hiukan vuoden 2018 tasosta. Vuodelle 2019 suunnitellut käyttöomaisuusinvestoinnit ovat pienemmät kuin vuoden 2018 toteutunut taso.

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS

Tytäryhtiö Herman IT Oy:n liiketoiminta

Herman IT Oy tarjoaa korkean käytettävyyden konesali- ja IT-palveluita sekä digitaalisten tuotteiden ja palveluiden ohjelmistokehityspalveluja.

Herman IT Oy tuottaa IT -ulkoistuspalveluita suomalaisille keskisuurille yrityksille. IT-tuotantoalustat on sijoitettu Herman IT Oy:n konesaliin Kajaaniin. Herman IT Oy vuokraa myös pelkkää konesalitilaa ja nämä colocation-asiakkaat voivat olla myös isoja ja kansainvälisiä toimijoita. Konesalipalvelujen ohella yhtiö tarjoaa keskeytymätöntä teollisuussähköä sekä ilma- ja vesijäähdytystä.

Ohjelmistokehitysresurssien kautta Herman IT Oy pystyy tukemaan asiakkaita uusien digitaalisten tuotteiden ja palveluiden luomisessa. Ohjelmistokehityksellä täydennetään yhtiön konesalipalvelujen tarjontaa ja toisaalta konesalipalveluita tuotetaan olemassa oleville ohjelmistokehitysasiakkaille.

Herman IT Oy:n vuoden 2018 liikevaihto oli 3,2 milj. euroa (ed.v. 2,5 milj.€) ja liiketulos oli noin 0,7 milj. euroa (-1,0 milj.€) tappiollinen. Tilikauden tulos oli 0,8 milj. euroa (-0,9 milj.€) tappiollinen. Yhtiön palveluksessa oli tilikaudella keskimäärin 32 (36) vakinaista henkilöä. Toimitusjohtajana on toiminut Jani Moilanen.

Tilikauden keskeisin tavoite on ollut tuottojen lisääminen kasvattamalla asiakkaiden määrää. Liikevaihto- ja asiakashankintatavoitteet toteutuivat vuoden 2018 osalta suunnitellusti. Myös kannattavuuden parantamisen osalta päästiin vuoden tavoitteeseen. Vaikka kannattavuus on parantunut usean vuoden ajan, ei nykyinen myynnin volyyymi vielä riitä kattamaan toiminnan kuluja ja poistojen.

Yhtiön rahoitus on toistaiseksi emoyhtiön Kainuun Puhelinosuuskunnan varassa. Mikäli Herman IT Oy:n kasvutavoitteita ei saavuteta, jatkuu yhtiön liiketoiminta tappiollisena kiinteistä kuluista ja poistoista johtuen.

Merkittävin riski liittyy Herman IT:n liiketoiminnan kasvuvaatimukseen. Suuret investoinnit edellyttävät volyymin voimakasta kasvua ja asetettujen myyntitavoitteiden saavuttamista. Myös pitkäaikaisiin tila- ja hyödykesopimuksiin sisältyy riskiä, mikäli liiketoiminta ei kehity ennustetulla tavalla.

Emoyhtiön talous

Kainuun Puhelinosuuskunnan vuoden 2018 liikevaihto oli 992 teuroa (ed.v. 1.014 t€). Osuuskunnan liikealijäämä oli noin 247 teuroa (-80 t€). Rahoitustuottoja kertyi 209 teuroa (290 t€) ja rahoituskuluja noin 1.133 teuroa (921 t€). Rahoituskuluihin sisältyy tytäryhtiö Herman IT Oy:n osakkeista tehty 700 teuron arvonalennus. Arvonalennus johtuu Herman IT Oy:n tappiollisesta toiminnasta. Muut rahoitustuotot ja -kulut kertyivät pääosin rahoitusarvopaperien myyntivoitoista ja -tappioista sekä niiden arvomuutoksesta. Tilikauden alijäämä oli 1.172 teuroa (875 t€).

Rahoitustilanne oli hyvä koko tilikauden ajan. Liiketoiminnan tarpeen ylittävät rahoitusvarat on sijoitettu korko- ja osakerahastoihin 4,4 milj. euron arvosta. Muut likvidit varat on sijoitettu pankkitalletuksiin.

Osuuskunnan palveluksessa oli vuonna 2018 yhteensä 10 henkilöä.

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS**Konsernin talous**

KPO-konsernin vuoden 2018 liikevaihto oli noin 25,0 milj. euroa (ed.v. 21,8 milj.€) ja liikeylijäämä oli 0,6 milj. euroa (-0,03 milj.€). Tilikauden alijäämää konserniin kertyi noin 0,5 milj. euroa (-0,3 milj.€). Konsernin alijäämä johtui tytäryhtiö Herman IT Oy:n tappiollisesta tuloksesta.

Konsernin rahoitustilanne oli hyvä koko tilikauden ajan. Lyhytaikainen rahoitustarve on hoidettu emoyhtiön kautta. Pitkäaikainen rahoitus on Kisanet Oy:n ja Herman IT Oy osalta hoidettu pankki- ja rahoituslaitoslainoilla. Vieraan pääoman kokonaismäärä oli tilikauden lopussa 15,9 milj. euroa (15,6 milj.€). Konsernin ulkopuoliset korolliset lainat 7,7 milj. euroa (8,9 milj.€) pienenevät tilikauden aikana 1,2 milj. euroa. Konsernin oman pääoman määrä oli 25,7 milj. euroa (26,1 milj.€).

Konsernin kokonaisinvestoinnit aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin sekä sijoituksiin olivat 3,9 milj. euroa (3,0 milj.€). Konsernin palveluksessa oli tilikaudella keskimäärin 140 (131) työntekijää.

Konsernin tunnusluvut

	2016	2017	2018
Liikevaihto	22 417	21 783	24 949 (1000€)
Liikeylijäämä (-alijäämä)	-350	25	579 (1000€)
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-625	-253	-507 (1000€)
Investoinnit yhteensä	2 344	3 053	3 939 (1000€)
Tase	52 191	48 498	48 646 (1000€)
Omavaraisuusaste	51,8 %	55,1 %	53,6 %
Nettovelkaantumisaste %	neg.	neg.	neg.
Sijoitetun pääoman tuotto %	neg.	0,03 %	neg.
Koko henkilöstö keskimäärin	143	131	140

Kehittämistoiminta

KPO on pitkäjänteisesti kehittänyt liiketoimintaa sekä itse että erityisesti tytäryhtiöidensä kautta. Toimialan sääntelyyn ja muutoshankkeisiin osallistutaan pääasiassa Finnet-liitto ry:n kautta.

KPO on pääomasijoittajana Oulun Seudun Hyvinvointirahasto Ky:ssä. Rahaston tarkoituksena on sijoittaa käynnistysvaiheessa oleviin hyvinvointialan yrityksiin. Rahastoa hoitaa ja hallinnoi oululainen Fortel Oy. Rahasto on sijoittanut kehityspääomaa noin 10 pohjoissuomalaiseen aloittavaan yritykseen.

Riskit ja näkymät

Emo-KPO:n merkittävin riski sisältyy sen tytäryhtiöiden liiketoimintojen menestymiseen. Toimintaympäristön haasteena tulevat olemaan suhteellisen heikko alueellinen kehitys ja globalisoituvat markkinat sekä edelleenkin tiukkeneva kilpailutilanne. Nämä vaikuttavat tytäryhtiöiden liiketoimintaan, varsinkin Herman IT Oy:ssä, jonka liiketoimintavolyymit eivät ole vielä riittäviä.

Suomi aikoo olla vahvasti mukana, kun kansainväliset IT-toimijat etsivät tietovarantojensa sijoitusmaata. Pohjoismaat ovat jo saaneet jalansijaa mm. Googlen ja Facebookin osalta. Kajaanin konesalikeskittymä tarjoaa mahdollisuuksia liiketoiminnan kasvulle. Samalla Herman IT Oy:n konesalin odotetaan pystyvän kasvattamaan asiakkuuksien määrää ja volyyymiä.

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS**Riskit ja näkymät (jatkuu)**

Konsernin liikevaihdon arvioidaan hiukan kasvavan ja sitä myötä myös liikevoiton odotetaan paranevan edelleen. Kasvutavoitteet koskevat erityisesti Herman IT Oy:n liiketoimintaa. Odotusten vastainen kehitys voi jatkossa rasittaa KPO:n tulosta sekä aiheuttaa arvonalennusriskiä KPO:n taseeseen.

Yli-/alijäämän käyttö

Osuuskunnan tilikauden tuloslaskelma osoittaa 1.171.844,96 euron alijäämää. Hallitus ehdottaa osuuskunnan kokoukselle, että tilikauden alijäämä 1.171.844,96 euroa siirretään edellisten tilikausien ylijäämään.

TULOSLASKELMA (euroa)	EMOYHTIÖ		KONSERNI		
	1.1.-31.12.2018	1.1.-31.12.2017	1.1.-31.12.2018	1.1.-31.12.2017	
LIKEVAIHTO	1	991 515,94	1 014 512,07	24 948 642,88	21 782 897,63
Liiketoiminnan muut tuotot	2	20,00	70,00	113 609,04	172 124,42
Materiaalit ja palvelut	3	0,00	0,00	7 301 459,82	5 353 435,70
Henkilöstökulut	4	622 549,76	590 117,85	7 840 936,25	7 074 415,40
Poistot ja arvonalentumiset	5	76 110,48	86 026,81	4 314 479,24	4 643 837,01
Liiketoiminnan muut kulut	6	540 129,08	418 027,68	5 026 652,44	4 857 970,91
LIKEYLIJÄÄMÄ (-ALIJÄÄMÄ)		-247 253,38	-79 590,27	578 724,17	25 363,03
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	7	-924 591,58	-631 726,29	-488 834,64	142 365,22
YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ) ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA		-1 171 844,96	-711 316,56	+89 889,53	+167 728,25
Tilinpäätössiirrot	8	+0,00	-163 000,00	0,00	0,00
Tuloverot	9	0,00	-527,05	-49 101,27	-527,05
Laskennallisest verot				-243 842,29	-181 249,65
Vähemmistön osuus				-303 728,72	-239 264,87
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)		-1 171 844,96	-874 843,61	-506 782,75	-253 313,32

T A S E - V A S T A A V A A (euroa)	EMOYHTIÖ		KONSERNI	
	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2017
PYSYVÄT VASTAAVAT				
Aineettomat hyödykkeet	10 26 974,54	48 128,67	354 080,35	430 665,42
Konserniliikearvo	11		1 286 640,26	98 234,90
Aineelliset hyödykkeet	12 297 335,59	336 801,70	31 190 843,81	30 417 308,35
Sijoitukset	13 15 442 796,85	15 152 316,84	998 743,61	1 104 862,71
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	15 767 106,98	15 537 247,21	33 830 308,03	32 051 071,38
VAIHTUVAT VASTAAVAT				
Vaihto-omaisuus	14 0,00	0,00	706 598,15	340 147,62
Pitkäaikaiset saamiset	15 35 000,00	52 500,00	316 748,28	399 088,25
Lyhytaikaiset saamiset	16 194 830,38	212 686,69	5 585 467,31	4 190 025,23
Rahoitusarvopaperit	17 4 365 601,97	6 252 332,22	5 412 778,75	8 795 141,65
Rahat ja pankkisaamiset	678 882,31	341 220,58	2 793 801,59	2 722 797,17
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ	5 274 314,66	6 858 739,49	14 815 394,08	16 447 199,92
VASTAAVAA YHTEENSÄ	21 041 421,64	22 395 986,70	48 645 702,11	48 498 271,30

TASE - VASTATTAVAA (euroa)	EMOYHTIÖ		KONSERNI	
	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2017
OMA PÄÄOMA				
Osuuspääoma	517 955,08	517 416,84	517 955,08	517 416,84
Vararahasto	7 557 398,32	7 557 398,32	7 557 398,32	7 557 398,32
Muut rahastot	9 913 424,28	9 917 595,64	9 913 424,28	9 917 595,64
Edellisten tilikausien ylijäämä	4 009 645,95	4 884 489,56	8 087 619,16	8 340 932,47
Tilikauden alijäämä (ylijäämä)	-1 171 844,96	-874 843,61	-506 782,75	-253 313,32
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	18 20 826 578,67	22 002 056,75	25 569 614,09	26 080 029,95
VÄHEMMISTÖOSUUS			7 155 669,72	6 851 941,00
TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ	19 0,00	0,00	0,00	0,00
VIERAS PÄÄOMA				
Laskennallinen verovelka			2 160 045,50	1 916 203,22
Pitkäaikainen	20 0,00	0,00	7 557 125,58	8 869 326,65
Lyhytaikainen	21 214 842,97	393 929,95	6 203 247,22	4 780 770,48
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	214 842,97	393 929,95	15 920 418,30	15 566 300,35
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	21 041 421,64	22 395 986,70	48 645 702,11	48 498 271,30

TILINPÄÄTÖKSEN LAADINTAPERIAATTEET

Konsernitilinpäätös

Kainuun Puhelinosuuskunta (KPO) on Kainuun Puhelinosuuskunta –konsernin emoyhtiö, kotipaikka Kajaani. Konserniin kuuluu osuuskunnan 66 % omistama Kaisanet Oy –tytäryhtiö ja osuuskunnan 100 % omistama Herman IT Oy –tytäryhtiö sekä Kaisanet Oy:n 100 % omistama tytäryhtiö Data-Enter Oy.

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty emoyhtiö ja tytäryhtiöt. Konserniyhtiöiden keskinäiset liiketapahtumat, saamiset ja velat on vähennetty. Keskinäinen omistus on eliminoitu hankintamenomenetelmää käyttäen. Vähemmistöosuus on erotettu konsernin omasta pääomasta ja tuloksesta sekä esitetty omana eränään.

Konsernitilinpäätöksen laajuuden osalta todetaan, että omistusyhteisyrittäjä Kainuun Taksivälitys Oy osakeyhtiö on jätetty pois Kainuun Puhelinosuuskunta –konsernista. Kyseisellä yhtiöllä ei ole olennaista vaikutusta konsernin tuloksen eikä oman pääoman osalta.

Käyttöomaisuuden arvostus

Käyttöomaisuus on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu tasapoistoina käyttöomaisuusesineiden taloudellisen pitoajan perusteella. Hyödykkeiden hankinnat, joiden taloudellinen pitoaika on alle kolme vuotta, sekä pienhankinnat on kirjattu kokonaisuudessaan tilikauden kuluksi. Tytäryhtiöiden hankinnasta syntyneet konserniliikearvot poistetaan 5 vuodessa.

Suunnitelman mukaiset poistoajat ovat:

Aineettomat hyödykkeet	3 – 10 vuotta
Rakennukset	25 vuotta
Rakennelmat	5 vuotta
Rakennusten tekniset laitteet	4 vuotta
Koneet ja kalusto	4 - 20 vuotta
Muut aineelliset hyödykkeet	5 vuotta

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus esitetään keskihankintahintaperiaatteen mukaisesti hankintameno tai sitä alemman jälleenhankintahinnan tai todennäköisen myyntihinnan määräisenä.

Rahoitusarvopapereiden arvostus

Rahoitusarvopaperit (korko- ja osakerahasto-osuudet) on arvostettu käypään arvoon, eli tilinpäätöshetken pörssikurssien mukaiseen markkinahintaan.

Tutkimus- ja tuotekehitysmenot

Tutkimus- ja tuotekehitysmenot on kirjattu vuosikuluiksi tai kolmen tai useamman vuoden ajan tuloa kerryttävät tutkimus- ja tuotekehitysmenot on aktivoitu ja poistetaan vaikutusaikanaan.

Eläkemenojen jaksotus

Konsernin henkilökunnan eläketurva on hoidettu ulkopuolisissa eläkevakuutusyhtiöissä.

TILINPÄÄTÖKSEN LAADINTAPERIAATTEET**Välittömät verot**

Tilikaudelle kuuluvat välittömät tuloverot on jaksotettu ja kirjattu tuloslaskelmaan. Taseen vastattavaa erän, poistoeron, laskennallinen verovelka on esitetty konsernitaseessa ja liitetiedoissa, Laskennallisen verovelan muutos on esitetty konsernituloslaskelmassa.

Tunnuslukujen laskentakaavat

Omavaraisuusaste -%

Oma pääoma
Taseen loppusumma - saadut ennakot

Sijoitetun pääoman tuotto -%

Nettotulos + korkokulut
Oma pääoma + korolliset rahoitusvelat

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT Tuloslaskelman liitetiedot	EMOYHTIÖ		KONSERNI	
	2018	2017	2018	2017
1. Liikevaihtoon sisältyvät liittymismaksut	0,00	0,00	90 053,48	59 868,77
2. Liiketoiminnan muut tuotot				
Perintäkorvaukset	0,00	0,00	40 417,23	45 400,45
Saadut tuet	20,00	70,00	12 516,44	83 075,50
Käyttöomaisuuden myyntivoitot	0,00	0,00	48 742,90	13 647,84
Hallintopalvelut	0,00	0,00	2 218,25	0,00
Muut	0,00	0,00	9 714,22	30 000,63
Yhteensä	20,00	70,00	113 609,04	172 124,42
3. Materiaalit ja palvelut				
Aineet ja tarvikkeet				
Ostot tilikauden aikana	0,00	0,00	3 662 534,79	1 922 325,36
Varaston muutos	0,00	0,00	-91 332,19	44 139,50
Yhteensä	0,00	0,00	3 571 202,60	1 966 464,86
Ulkopuoliset palvelut	0,00	0,00	3 730 257,22	3 386 970,84
Materiaalit ja palvelut yhteensä	0,00	0,00	7 301 459,82	5 353 435,70
Yhtiön palveluksessa oli henkilöstöä tilikauden aikana keskimäärin	10	10	140	131
4. Henkilöstökulut				
Palkat	521 288,08	493 137,99	6 718 742,57	6 016 566,45
Eläkevakuutusmaksut	91 625,15	87 391,88	1 218 612,09	1 103 712,15
Muut henkilöstökulut	9 636,53	9 587,98	161 143,59	150 921,80
Aktivoidut henkilöstökulut	0,00	0,00	-257 562,00	-196 785,00
Yhteensä	622 549,76	590 117,85	7 840 936,25	7 074 415,40
Johdon palkat ja palkkiot				
Toimitusjohtaja ja hallituksen jäsenet	142 925,60	123 590,45	431 505,54	390 493,60
5. Poistot ja arvonalentumiset				
Poistot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	76 110,48	86 026,81	4 124 341,46	4 452 564,31
Poistot konserniliiketoiminnasta			190 137,78	101 643,28
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä			0,00	89 629,42
Yhteensä	76 110,48	86 026,81	4 314 479,24	4 643 837,01

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT Tuloslaskelman liitetiedot	EMOYHTIÖ		KONSERNI	
	2018	2017	2018	2017
6. Liitetiedot tilintarkastajan palkkiosta				
Tilintarkastus	9 870,00	16 627,00	41 544,18	42 952,00
Tilintarkastuslain 1 §:n 1 kohdassa tarkoitetut toimeksiannot	0,00	0,00	0,00	0,00
Veroneuvonta	0,00	0,00	0,00	2 324,00
Muut palvelut	0,00	1 928,00	28 175,00	10 840,00
Yhteensä	9 870,00	18 555,00	69 719,18	56 116,00
7. Rahoitustuotot ja kulut				
Osinkotuotot	11 754,19	16 492,33	62 646,81	56 627,93
Arvonnousut vaihtuvien vastaavien sijoituksista	0,00	30 679,31	0,00	69 553,21
Korko- ja rahoitustuotot saman konsernin yrityksiltä	1 168,13	1 593,90	0,00	0,00
Muut korko- ja rahoitustuotot muilta	196 489,49	240 629,89	262 152,45	278 991,90
Arvon alentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista	-700 000,00	-900 000,00	-52 583,00	0,00
Arvon alentumiset vaihtuvien vastaavien sijoituksista	-254 024,41	0,00	-315 219,53	0,00
Korko- ja rahoituskulut saman konsernin yrityksille	0,00	-5 172,00	0,00	0,00
Muut korko- ja rahoituskulut muille	-179 978,98	-15 949,72	-445 831,37	-262 807,82
Yhteensä	-924 591,58	-631 726,29	-488 834,64	142 365,22
8. Tilinpäätössiirrot				
Suunnitelman mukaisten ja verotuksessa tehtyjen poistojen erotus	0,00	0,00	0,00	0,00
Konserniavustus	0,00	-163 000,00	0,00	0,00
Yhteensä	0,00	-163 000,00	0,00	0,00
9. Tuloverot				
Tuloverot	0,00	-527,05	-49 101,27	-527,05
Muut välittömät verot	0,00	0,00	0,00	0,00
Laskennallisen verovelan muutos	0,00	0,00	-243 842,29	-181 249,65
Yhteensä	0,00	-527,05	-292 943,56	-181 776,70

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	EMOYHTIÖ		KONSERNI	
	2018	2017	2018	2017
Taseen liitetiedot				
Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet				
10. Aineettomat hyödykkeet				
Aineettomat oikeudet				
Hankintameno 1.1.	877 427,95	877 427,95	2 537 069,26	2 484 197,26
Lisäykset	0,00	0,00	30 229,70	66 307,85
Vähennykset	0,00	0,00	0,00	-13 435,85
Hankintameno 31.12	877 427,95	877 427,95	2 567 298,96	2 537 069,26
Kertyneet sumu-poistot	873 222,89	870 479,94	2 440 533,38	2 386 779,39
Kirjanpitoarvo 31.12	4 205,06	6 948,01	126 765,58	150 289,87
Liikearvo				
Hankintameno 1.1.	598 685,83	598 685,83	650 623,42	650 623,42
Lisäykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Vähennykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Hankintameno 31.12	598 685,83	598 685,83	650 623,42	650 623,42
Kertyneet sumu-poistot	598 685,83	593 726,93	650 623,42	645 664,76
Kirjanpitoarvo 31.12	0,00	4 958,90	0,00	4 958,66
Muut pitkävaikutteiset menot				
Hankintameno 1.1.	240 087,97	236 205,45	1 913 817,76	1 857 718,63
Lisäykset	0,00	3 882,52	128 013,10	56 099,13
Vähennykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Hankintameno 31.12	240 087,97	240 087,97	2 041 830,86	1 913 817,76
Kertyneet sumu-poistot	217 318,49	203 866,21	1 814 516,09	1 638 400,87
Kirjanpitoarvo 31.12	22 769,48	36 221,76	227 314,77	275 416,89
Aineettomat hyödykkeet yhteensä	26 974,54	48 128,67	354 080,35	430 665,42
11. Konserniliikearvo				
Hankintameno 1.1.	0,00	0,00	1 626 345,14	1 626 345,14
Lisäykset	0,00	0,00	1 378 543,14	0,00
Vähennykset			0,00	0,00
Hankintameno 31.12	0,00	0,00	3 004 888,28	1 626 345,14
Kertyneet sumu-poistot	0,00	0,00	1 718 248,02	1 528 110,24
Kirjanpitoarvo 31.12	0,00	0,00	1 286 640,26	98 234,90
12. Aineelliset hyödykkeet				
Maa-alueet				
Hankintameno 1.1	101 558,51	101 558,51	535 068,22	522 483,06
Lisäykset	0,00	0,00	14 983,67	12 585,16
Vähennykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Hankintameno 31.12	101 558,51	101 558,51	550 051,89	535 068,22
Kertyneet sumu-poistot	0,00	0,00	0,00	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12	101 558,51	101 558,51	550 051,89	535 068,22
Rakennukset ja rakennelmat				
Hankintameno 1.1	6 915 970,05	6 906 996,51	10 438 790,42	10 169 913,13
Lisäykset	14 635,48	8 973,54	315 308,32	268 877,29
Vähennykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Hankintameno 31.12	6 930 605,53	6 915 970,05	10 754 098,74	10 438 790,42
Kertyneet sumu-poistot	6 739 563,76	6 688 819,56	10 016 346,46	9 661 219,45
Kirjanpitoarvo 31.12	191 041,77	227 150,49	737 752,28	777 570,97

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	EMOYHTIÖ		KONSERNI	
	2018	2017	2018	2017
Taseen liitetiedot				
Koneet ja kalusto				
Hankintameno 1.1	48 839 096,76	48 837 290,98	105 322 819,65	102 879 952,93
Lisäykset	454,76	1 805,78	3 434 299,21	2 648 827,18
Vähennykset	0,00	0,00	-28 184,59	-205 960,46
Hankintameno 31.12	48 839 551,52	48 839 096,76	108 728 934,27	105 322 819,65
Kertyneet sumu-poistot	48 835 216,21	48 831 004,06	79 860 476,63	76 219 348,49
Kirjanpitoarvo 31.12	4 335,31	8 092,70	28 868 457,64	29 103 471,16
Keskeneräiset investoinnit				
Hankintameno 1.1.	0,00	0,00	1 198,00	0,00
Lisäykset	400,00	0,00	1 033 384,00	1 198,00
Vähennykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Hankintameno 31.12.	400,00	0,00	1 034 582,00	1 198,00
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	297 335,59	336 801,70	31 190 843,81	30 417 308,35
13. Sijoitukset				
Osakkeet tytäryritys				
Hankintameno 1.1	14 819 609,72	14 949 609,72	0,00	0,00
Lisäys	1 000 000,00	1 100 000,00	0,00	0,00
Vähennykset	0,00	-330 000,00	0,00	0,00
Arvonalennus	-700 000,00	-900 000,00	0,00	0,00
Hankintameno 31.12	15 119 609,72	14 819 609,72	0,00	0,00
Osakkeet omistusyhteisyritys				
Hankintameno 1.1	9 300,00	9 300,00	9 300,00	9 300,00
Lisäys	0,00	0,00	0,00	0,00
Vähennykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Hankintameno 31.12	9 300,00	9 300,00	9 300,00	9 300,00
Osakkeet ja osuudet muut				
Hankintameno 1.1	319 740,62	2 008 740,62	1 091 896,21	2 780 896,21
Lisäykset	0,00	0,00	16 042,89	0,00
Vähennykset	-9 519,99	-1 689 000,00	-69 578,99	-1 689 000,00
Arvonalennus	0,00	0,00	-52 583,00	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12	310 220,63	319 740,62	985 777,11	1 091 896,21
Muut sijoitukset				
Hankintameno 1.1	3 666,50	3 666,50	3 666,50	3 666,50
Lisäykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12	3 666,50	3 666,50	3 666,50	3 666,50
Sijoitukset yhteensä	15 442 796,85	15 152 316,84	998 743,61	1 104 862,71
Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet yhteensä	15 767 106,98	15 537 247,21	33 830 308,03	32 051 071,38

Konserniyritykset	Emoyhtiön omistus-osuus	Konsernin omistus-osuus	Oma pääoma	Tilikauden tulos
Tytäryhtiöt				
Herman IT Oy	100,00 %		1 856 986,93	-765 392,87
Kaisanet Oy	66,00 %		16 933 895,74	82 049,38
Data-Enter Oy		100,00 %	1 155 229,39	342 915,58
Omistusyhteisyritykset		Omistus-osuus	Oma pääoma	Tilikauden tulos
Kainuun Taksivälitys Oy (2017 tilinp.)		21,70 %	148 612,85	13 835,15

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT Taseen liitetiedot	EMOYHTIÖ		KONSERNI	
	2018	2017	2018	2017
14. Vaihto-omaisuus				
Aineet ja tarvikkeet	0,00	0,00	706 598,15	340 147,62
Keskeneräiset tuotteet	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	0,00	0,00	706 598,15	340 147,62
Saamiset				
15. Pitkäaikaiset saamiset				
Muut lainasaamiset	35 000,00	52 500,00	0,00	0,00
Muut pitkäaikaiset saamiset	0,00	0,00	316 748,28	399 088,25
Yhteensä	35 000,00	52 500,00	316 748,28	399 088,25
16. Lyhytaikaiset saamiset				
Myyntisaamiset	181 410,70	191 661,71	4 728 615,27	3 558 833,34
Muut saamiset	1 026,85	0,00	12 844,81	6 013,71
Siirtosaamiset	12 392,83	21 024,98	844 007,23	625 178,18
Yhteensä	194 830,38	212 686,69	5 585 467,31	4 190 025,23
Saamiset samaan konserniin kuuluvilta yrityksiltä				
Pitkäaikaiset lainasaamiset	35 000,00	52 500,00	0,00	0,00
Myyntisaamiset	178 179,40	187 408,04	0,00	0,00
Muut saamiset	0,00	0,00	0,00	0,00
Siirtosaamiset	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	213 179,40	239 908,04	0,00	0,00
17. Rahoitusarvopaperit				
Korko- ja osakerahasto-osuudet	4 365 601,97	6 252 332,22	5 412 778,75	8 795 141,65
Yhteensä	4 365 601,97	6 252 332,22	5 412 778,75	8 795 141,65
18. Oma pääoma				
Osuuspääoma 1.1.	517 416,84	516 575,84	517 416,84	516 575,84
Muutos	538,24	841,00	538,24	841,00
Osuuspääoma 31.12.	517 955,08	517 416,84	517 955,08	517 416,84
Vararahasto 1.1.	7 557 398,32	7 557 398,32	7 557 398,32	7 557 398,32
Lisäys	0,00	0,00	0,00	0,00
Vararahasto 31.12.	7 557 398,32	7 557 398,32	7 557 398,32	7 557 398,32
Käyttörahasot 1.1.	9 818 503,92	18 666 093,73	9 818 503,92	18 666 093,73
Muutos	0,00	-8 847 589,81	0,00	-8 847 589,81
Käyttörahasot 31.12.	9 818 503,92	9 818 503,92	9 818 503,92	9 818 503,92
Omien osuuksien hankintarahasto 1.1.	99 091,72	3 633,12	99 091,72	3 633,12
Lisäys/vähennys	-4 171,36	95 458,60	-4 171,36	95 458,60
Omien osuuksien hank.rahasto 31.12.	94 920,36	99 091,72	94 920,36	99 091,72
Sijoitetun vapaan opo:n rahasto 1.1.	0,00	0,00	0,00	0,00
Lisäys	0,00	0,00	0,00	0,00
Sijoitetun vapaan opo:n rah. 31.12.	0,00	0,00	0,00	0,00
Edellisten tilik. ylijäämä 1.1.	4 884 489,56	-2 779 972,24	8 340 932,50	218 122,28
Siirto vararahastoon	0,00	0,00	0,00	0,00
Siirto käyttörahasotosta	0,00	8 747 589,81	0,00	8 747 589,81
Konsernirakenteen muutos	0,00	0,00	0,00	0,00
Ylijäämä edelliseltä tilikaudelta	-874 843,61	-1 083 128,01	-253 313,32	-624 779,59
Edellisen tilikauden virheen oikaisu	0,00	0,00	0,00	0,00
Edellisten tilik. ylijäämä 31.12.	4 009 645,95	4 884 489,56	8 087 619,18	8 340 932,50
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-1 171 844,96	-874 843,61	-506 782,75	-253 313,32
Oma pääoma yhteensä	20 826 578,67	22 002 056,75	25 569 614,11	26 080 029,98

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	EMOYHTIÖ		KONSERNI	
Taseen liitetiedot	2018	2017	2018	2017
19. Tilinpäätössiirtojen kertymä				
TP-siirtojen kertymä koostuu poistoerosta	0,00	0,00	0,00	0,00
Kertymään siirtyvä verovelka	0,00	0,00	2 160 045,50	1 916 203,22
20. Pitkäaikainen vieras pääoma				
Lainat rahoituslaitoksilta	0,00	0,00	6 583 538,07	7 722 267,06
Eläkelainat	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut pitkäaikaiset velat	0,00	0,00	973 587,51	1 147 059,59
Yhteensä	0,00	0,00	7 557 125,58	8 869 326,65
Yli 5 vuoden kuluttua eräännyvät velat				
Lainat rahoituslaitoksilta	0,00	0,00	2 000 000,00	3 000 000,00
21. Lyhytaikainen vieras pääoma				
Lainat rahoituslaitoksilta / vuosilyhennys	0,00	0,00	1 138 728,99	1 203 087,22
Eläkelainat / vuosilyhennys	0,00	0,00	0,00	0,00
Saadut ennakot	0,00	0,00	0,00	0,00
Ostovelat	53 095,85	72 493,01	2 489 778,02	1 190 006,90
Muut velat	73 959,33	233 803,52	1 344 753,56	1 291 605,34
Siirtovelat	87 787,79	87 633,42	1 229 986,65	1 096 071,02
Yhteensä	214 842,97	393 929,95	6 203 247,22	4 780 770,48
Velat samaan konserniin kuuluville yrityksille				
Pitkäaikaiset velat	0,00	0,00	0,00	0,00
Saadut ennakot	0,00	0,00	0,00	0,00
Ostovelat	33 447,54	33 467,01	0,00	0,00
Muut velat	0,00	163 000,00	0,00	0,00
Siirtovelat	0,00	5 172,00	0,00	0,00
Yhteensä	33 447,54	201 639,01	0,00	0,00
Siirtovelkojen olennaiset erät				
Palkat sosiaalikuluihin	86 670,09	82 461,42	1 218 187,79	1 074 770,94
Verot	0,00	0,00	0,00	0,00
Korot	0,00	0,00	2 117,41	4 093,00
Muut	1 117,70	5 172,00	9 681,45	17 207,08
Yhteensä	87 787,79	87 633,42	1 229 986,65	1 096 071,02

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	EMOYHTIÖ		KONSERNI	
	2018	2017	2018	2017
Taseen liitetiedot				
Vakuudet ja vastuusitoumukset				
Velat joiden vakuudeksi on annettu kiinnityksiä				
Lainat rahoituslaitoksilta	0,00	0,00	7 000 000,00	8 000 000,00
Annetut yritys kiinnitykset	0,00	0,00	18 722 267,06	18 925 354,28
Emoyhtiön kiinteistö- ja yritys kiinnitykset ovat yhtiön omassa hallussa.				
Velat, joiden vakuudeksi annettu vastasitoumuksia				
Eläkelainat	0,00	0,00	0,00	0,00
Lainat rahoituslaitoksilta	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	0,00	0,00	0,00	0,00
Annetut takaus- ja vastatakaussitoumukset				
Takaussitoumuksien vastuumäärät				
Konsernin omiin velkoihin	417 391,29	2 334 956,51	1 117 391,29	3 034 956,51
Muiden puolesta	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	417 391,29	2 334 956,51	1 117 391,29	3 034 956,51
Leasingsopimuksista maksettavat määrät				
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	0,00	0,00	0,00	0,00
Myöhemmin maksettavat	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut taloudelliset vastuut, vuokravastuu				
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	244 095,84	242 464,44	244 095,84	242 464,44
Myöhemmin maksettavat	732 287,52	969 857,76	732 287,52	969 857,76
Yhteensä	976 383,36	1 212 322,20	976 383,36	1 212 322,20
Muut sitoumukset				
Vuokravakuus	31 100,00	31 100,00	31 100,00	31 100,00
Saadut takaukset ja vastuusitoumukset				
Saadut takaukset	0,00	0,00	0,00	0,00

Koronvaihtosopimukset

Koronvaihtosopimuksella vaihdetaan tytäryhtiön Kaisanet Oy:n rahalaitoslainojen vaihtuva korko kiinteäksi koroksi.

Koronvaihtosopimuksella on suojattu yhtiön ottamaa pitkäaikaista lainaa 7.000.000 euron osalta.

Koronvaihtosopimus on voimassa 8 vuotta ja voimassaolo päättyy vuonna 2025 laina-ajan mukaan.

Koronvaihtosopimuksen markkina-arvo 31.12.2018 on -446.617,45 euroa.

Koronvaihtosopimus vastaa lainapääomaa sekä laina-aikaa, jolloin suojaus on tehokas.

Sähkösuojaukset

Tytäryhtiö Kaisanet Oy on suojannut osan toiminnassaan käytettävästä sähköstä. Suojaukset ovat voimassa vuosille 2018 - 2020 ja näiden suojausaste vaihtelee.

Suojausten markkina-arvot ovat 31.12.2018 +210.854,47 euroa.

TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUS

Kajaanissa 27. päivänä maaliskuuta 2019

Timo Leppänen
puheenjohtaja

Reino Huusko
varapuheenjohtaja

Esko Hakala

Martti Huusko

Hanna Wallenberg

Hannu Korolainen
toimitusjohtaja

TILINTARKASTAJAN TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Suoritetusta tarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Kajaanissa _____ päivänä _____ kuuta 2019

Ernst & Young Oy

Elina Laitinen
KHT

KÄYTETYT KIRJANPITOKIRJAT JA TOSITELAJIT JA NIIDEN SÄILYTYSTAPA
Tilikausi 1.1.2018 - 31.12.2018

Kassakladi	ATK-listoina
Päivä- ja pääkirja	CD-tulosteena
Reskontraerittelyt	CD-tulosteena
Ostoreskontratositteet	CD-tulosteena
Myyntireskontratositteet	CD-tulosteena
Muistiotositteet	CD-tulosteena
Korjaustositteet	CD-tulosteena
Kassatositteet	Paperitositteina
Tiliotetositteet	CD-tulosteena
Myyntireskontrasuoritukset	CD-tulosteena
Tasekirja	sidottuna kirjana
Tase-erittelyt ja liitetietositteet	sidottuna kirjana